
انسان در داستان کوتاه فارسی

دکتر سمیه رضایی

استادیار گروه آموزشی زبان و ادبیات فارسی دانشگاه فرهنگیان

www.ketab.ir

رضایی، سمیه، ۱۳۶۳- Rezaee, Somayeh	سرشناسه :
: انسان در داستان کوتاه فارسی/سمیه رضایی.	عنوان و نام پدیدآور :
رشت: انتشارات پوترا، ۱۴۰۰.	مشخصات نشر :
: ۲۹۰ص.جدول، نمودار؛ ۵/۱۴×۵ س.م.	مشخصات ظاهری :
: ۴۰۰۰۰ریال ۳-۲-۹78-622-97441	شابک :
فیبا :	وضعیت فهرست نویسی :
کتابنامه:ص. [۲۷۵ - ۲۸۰].	یادداشت :
داستان‌های کوتاه فارسی -- قرن ۱۴ -- تاریخ و نقد	موضوع :
Short stories, Persian -- 20th century -- History and criticism	موضوع :
انسان در ادبیات	موضوع :
Human beings in literature	موضوع :
شخصیت‌پردازی در ادبیات	موضوع :
Characters and characteristics in literature	موضوع :
روان‌شناسی و ادبیات	موضوع :
Psychology and literature	موضوع :
PIR۰۰۵۳ :	رده بندی کنگره :
۶۰۹/۳۸۱ فا :	رده بندی دیویی :
۸۴۰۳۶۵۸ :	شماره کتابشناسی ملی :

انسان در داستان کوتاه فارسی

نویسنده:	سمیه رضایی
ناشر:	انتشارات پوترا
نوبت چاپ:	اول
تاریخ انتشار:	۱۴۰۰
چاپ و صحافی:	چاپ نیک
شمارگان:	۵۰۰

Email: putrasbook@gmail.com

@PutraSbook

حق چاپ و نشر این اثر برای انتشارات پوترا محفوظ است.

دفتر نشر و پخش: رشت، سبزمیدان، استادسرایین پست مهتاب، ساختمان درافشان، واحد ۱۳، تلفن و فاکس: ۰۱۳-۴۴۴۴۳۰۴ -

www.Pootrapublish.ir

فهرست مطالب

عنوان.....	صفحه.....
.....	۳
.....	۵
.....	۵
.....	۶
.....	۷
.....	۷
.....	۸
.....	۱۰
.....	۱۲
.....	۱۳
.....	۱۴
.....	۱۹
.....	۱۹
.....	۲۲

۲۷	 مکتب‌های روان‌شناسی
۲۸	 رویکرد روان‌کاوی
۲۸	 رویکرد رفتارگرایی
۳۰	 رویکرد انسان‌گرایی
۳۰	 روان‌شناسی و ادبیات
۳۲	 آبراهام مازلو
۳۳	 مکتب انسان‌گرایی و ادبیات
۳۴	 ادبیات و نظریه مازلو
۴۰	 ۳ مازلو و نظریه‌اش
۴۰	 درباره مازلو
۴۱	 زندگی‌نامه مازلو
۴۳	 از مطالعات میمون‌ها تا خودشکوفایی
۴۵	 هرم سلسله‌مراتب نیازهای مازلو
۴۱	 ویژگی‌های نیازها
۴۹	 نیازهای فیزیولوژیکی
۵۰	 نیازهای ایمنی
۵۱	 نیازهای اجتماعی (عشق، محبت، تعلق‌پذیری، ...)
۵۲	 نیاز به احترام
۵۲	 نیازهای خودشکوفایی
۵۳	 ویژگی‌های افراد خودشکوفا
۵۴	 برداشت کارآمدتر از واقعیت
۵۴	 پذیرش خود، دیگران و طبیعت
۵۴	 خودانگیزگی، سادگی و طبیعی بودن
۵۵	 تمرکز بر مشکلات
۵۵	 احساس جدایی و نیاز به خلوت
۵۵	 تازگی فهم و درک

۵۶	تجربه‌های عرفانی یا اوج
۵۶	علاقة اجتماعی
۵۷	روابط میان فردی عمیق
۵۷	ساختار منش دموکراتیک
۵۷	خلاقیت
۵۷	مقاومت در برابر فرهنگ آموزی
۶۰	ترتیب وارونه نیازها
۶۱	رفتار نابرا انگیزخته
۶۱	رفتار بیانگر
۶۱	رفتار کنار آمدن
۶۲	محروم شدن از نیازها
۶۲	استثنائاتی بر سلسله مراتب نیازها
۶۳	نیازهای شناختی
۶۵	نیازهای هنرشناختی
۶۵	خلاصه نظر مزلو درباره انگیزش
۶۶	نقد نظریه مازلو
۶۷	نظر موافقان نظریه مازلو
۶۷	روان‌درمانی
۶۸	عقده یونس
۶۹	ناکامی در خود شکوفا شدن
۷۱	تصور مازلو از ماهیت انسان
۷۲	سنجش در نظریه مازلو
۷۳	نیازها و عزت نفس
۷۴	پژوهش در نظریه مازلو
۷۷	۴ تحلیل و بررسی
۷۹	محمدعلی جمالزاده

مقدمه

زمانی که خداوند انسان را آفرید، او را بر کلمه مسلط کرد، تا به وسیله کلمات، آثاری را خلق کند و آفرینشی دوباره را به منصه ظهور بکشاند. در پی این هدف، جانشین خداوند بر روی زمین، موهبت آفرینشی دوباره را به خود اختصاص داد.

می توان جهان را به فلی تنومند تشبیه کرد و بزرگ ترین نظریه پردازان مکاتب متعدد ادبی را به انسان های نایبایی که می خواهند با دست کشیدن بر این حیوان، ماهیت آن را دریابند و دست هر کس بر هر عضوی که رسید و آن را لمس کرد، همان برداشت او از جهان هستی است و نگرش او به جهان نیز بر پایه همان برداشت شکل و جهت خواهد گرفت.

در حقیقت، نوع نگاه هنرمندان به جهان، سبک های مختلف ادبی و هنری را به وجود می آورد. «مکتب ادبی»^۱ به معنای مجموعه سنت ها، هنجارها، اندیشه ها، نظریه ها و ویژگی هایی است که به دلایل اجتماعی، سیاسی یا فرهنگی در دوره ای خاص در ادبیات یک یا چند کشور نمود می یابد. این مجموعه معمولاً در آثار گروهی از صاحبان قلم رخ می نماید و باعث تمایز آن ها در سبک از شاعران و نویسندگان دیگر می شوند. منتقدان، پژوهشگران، نویسندگان و شاعران برجسته و متبحر چنین مجموعه ای را می یابند و در قالب مشخصه های

^۱ (Literary school).

۴ & انسان در داستان کوتاه فارسی

هر مکتب ارائه می دهند. هر مکتب با پیروانی که برای خود می یابد دوره ای ویژه را می پیماید و سپس باز می ایستد» (انوشه، ۱۳۷۶: ۲۸).

به هر روی، نوع نگرش انسان به جهان هستی، آفرینش او را به وجود آورد و پس از آن، نامش را «هنر» نهاد.

«مکتب های ادبی معمولاً با مکتب کلاسیک آغاز می شود و اساسی ترین تعریفی که از این مکتب ارائه می شود، «بازگشت به هنر قدیمی یونان و روم، به تبع نهضت اومانیسم و رنسانس است.» (سیدحسینی، ۱۳۸۱: ۲۱)؛ بنابراین، می توان تمدن یونان و روم را، شروع روایت جهان هستی نامید، تا زمانی که یک ناپایداری، رفته رفته، موجب تکانه ای در ساخت نظام هستی شد. «زمینه های ظهور نهضت اومانیسم به اواخر قرون وسطی برمی گردد. در آن زمان بود که انسان گریخته از انفعال ناشی از سخت گیری های حاکم بر جامعه، احساس استقلال می کرد... انسانی که تا پیش از این، خدا را بالاترین و برترین مقام می دانست، از این زمان خودش را و وجود خودش را برتر از همه چیز دانست» (جراحی، ۱۳۸۹: ۱۱۵).

با گذشت زمان سلیقه ها دیگرگون می شد و نگرش پیشین نمی توانست همه هنر را در خود متجلی کند؛ بلکه انگاره های تازه تر سر برآورده بودند و ساختار و بافتار قدیمی دیگر قابلیت اقناع افراد را نداشت. علایق و سلاقی دیگرگون می شد و اهداف نیز در هر زمان و دوره ای با دیگر زمان ها متفاوت بود.

«دو سوی ماجرا نسبت هنرمند و جامعه فرهنگی - را لوسین گلدمن به خوبی تبیین کرده است: «هر اثر مهم، هر جریان فلسفی یا هنری، دامنه ای دارد و بر رفتار اعضای گروه اجتماعی تاثیر می گذارد و در مقابل شیوه زندگی و عمل طبقات اجتماعی گوناگون در یک دوره مشخص حیات فکر و اخلاقی آثار را تا حد زیادی معین می کند» (گلدمن، ۱۳۷۶: ۲۵۸)» (زرقانی، ۱۳۸۸: ۳۹۷).

ساختار منطقی هنر کلاسیک، که بازتاب ذهن انسجام یافته هنرمندان این سبک بود، جای خود را به ساختاری درهم تنیده و پریشان داد. انسان متین کلاسیک، به انسان های مضطرب و

انسان در داستان کوتاه فارسی & °

بریشان مدرن تبدیل شدند و به این ترتیب، مکتب‌های گوناگون ادبی و هنری یکی پس از دیگری ظهور کردند. «رتالیسم با چالش مدرنیسم و سپس پست‌مدرنیسم مواجه شد که شیوه‌های دیگری از نمایش واقعیت و جهان بودند» (وارد، ۱۳۸۳: ۱۳).

بدیهی‌ست که هر ناپایداری یک ساختارشکنی به ارمغان آورد و نهایتاً همه این ساختارشکنی‌ها بر روی هم منجر به یک بی‌ساختاری و عدم‌انسجام گردید و در نهایت این انسان بود که به انسان به گونه دیگری می‌نگریست. هر کس همانگونه که خاص خود او بود، انسان را دوباره خلق کرد؛ تا جایی که هنر «باز تعریف روابط پیچیده انسانی» نامیده شد.

۱-۱-۱ (از کلاسیسم تا پست‌مدرنیسم)

۱-۱-۱-۱ کلاسیسم^۲

کلاسیک در یک معنی، به آثاری گفته می‌شود که نمونه ادبیات یک کشور و مایه افتخار ادبیات ملی آن است؛ به عنوان مثال، در کشور ایران، به تمام آثار ماندگاری که در کارنامه ادب فارسی ثبت شده است، می‌توان عنوان کلاسیک اطلاق کرد؛ اما زمانی که سخن از مکتب ادبی کلاسیک، در میان است، «عنوان کلاسیک به آن مکتب ادبی گفته می‌شود که پیش از پیدایش سایر مکاتب ادبی (در قرن هفدهم) در فرانسه به وجود آمده و از ادبیات قدیم یونان و روم تقلید کرده است» (سیدحسینی، ۱۳۸۱: ۸۲).

هنر قدیم یونان و روم را منشأ نهضت کلاسیک نامیده‌اند؛ چنانکه شاعران قرن هفدهم فرانسه و حتی بیشتر از آن، ایتالیا و اسپانیا به دنبال نهضت اومانیزم^۳، هنر یونان و روم را سرمشق قرار دادند و آثار خود را به پیروی از قواعد ادبیات آن ملل؛ به ویژه عقاید ارسطو به وجود آوردند. «برای اینکه بدانیم چه عواملی ایجاد قواعد محکم و تغییرناپذیری را برای هنر و

^۲. Classicisme

^۳. Humanisme